

เอกสาร วรณคดีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในพินัยผู้วิจัยจะได้อธิบายถึง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของหน่วยงาน 3 ประเภท ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในภาคใต้ พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคม โดยจะกล่าวถึงแยกเป็นตอน ๆ ไป

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนเรียน ได้กล่าวถึงว่า

รัฐพึงเร่งจัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนประถมศึกษา โดยสนับสนุนให้ท้องถิ่นและเอกชนจัดให้มากที่สุด ไม่ใช้งบประมาณอย่างเคียด และเน้นให้ครอบครัวมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ คุณสมบัติเหมาะสมกับวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของสังคมไทย ส่วนระบบการจัดนั้น อาจจะจัดในระบบโรงเรียน สำหรับเลี้ยงดูเด็กหรือศูนย์เด็กปฐมวัย ในบางกรณีอาจจัดชั้นเด็กเล็กหรือชั้นอนุบาลก็ได้¹ จึงสอดคล้องกับนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. เร่งรัดและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมรับภาระกับหน่วยงานของรัฐ ในการอบรม-

¹ แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520, แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2520), หน้า 8.

เลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน โดยมุ่งกระจายไปยังชนบท ท้องถิ่นห่างไกล และแหล่งเสื่อมโทรม ก่อน สำหรับชั้นเด็กเล็กให้ เน้นการจัดในท้องถิ่นที่นักเรียนพูดภาษาดั้งเดิม ที่มีปัญหาต่อการเรียน ให้ทั่วถึงทุกโรงเรียน ส่วนการอนุบาลศึกษา รัฐจะทำเป็นตัวอย่างและการวิจัยเท่านั้น

2. ปรับปรุงคุณภาพการจัดอบรมเลี้ยงดู เด็กวัยก่อนประถมศึกษา โดยจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างสุขภาพอนามัย โภชนาการ สติปัญญา บุคลิกภาพ และจริยธรรม เป็นการเตรียม ความพร้อมของเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการ ประถมศึกษาและสังคม

3. วิจัยและพัฒนา รูปแบบ กำหนดมาตรฐานการพัฒนาเด็กวัยก่อนประถมศึกษาและ อบรมผู้ดูแล เด็กให้สอดคล้องกันระหว่างหน่วยงานให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน¹

การจัดสถานศึกษาให้แก่เด็กในระดับปฐมวัยหรือวัยก่อนประถมศึกษาในประเทศไทย นั้น มีหน่วยงานหลายแห่งทั้งของรัฐและเอกชนที่รับผิดชอบ ซึ่งแต่ละแห่งก็มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัด ตลอดจนรูปแบบแตกต่างกัน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้สรุปผลการวิจัย การจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย ในลักษณะโดยทั่วไปของการ จัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งแยกตามประเภทของศูนย์และจำแนกตามวัตถุประสงค์ไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ศูนย์ที่มีวัตถุประสงค์หลักที่จะให้การพัฒนาเด็กในรูปของการเตรียมความพร้อม เพื่อเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา ได้แก่ ศูนย์ที่จัดในรูปของโรงเรียนอนุบาล 2 ปี ซึ่งได้แก่ อนุบาลสาธิต ของทบวงมหาวิทยาลัย โรงเรียนอนุบาลของกรมสามัญศึกษา (สำนักงานการ ประถมศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน) โรงเรียนอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน ศูนย์ที่จัดในรูปชั้นเด็กเล็ก 1 ปี ได้แก่ ศูนย์ของกรมการศาสนา กรมการฝึกหัดครู องค์การบริหารส่วนจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน) เทศบาล กรุงเทพมหานคร ซึ่งเกือบทุกประเภทได้มีการจัดควบคู่กับโรงเรียนประถมศึกษา

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนา- การศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนา- ศึกษา), หน้า 50.

2. ศูนย์ที่มุ่งพัฒนาเด็กเล็กในด้านการส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมและเพื่อแบ่งเบาภาระของบิดามารดา ได้แก่ ศูนย์ของกรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันของกรุงเทพมหานคร และสถานรับเลี้ยงเด็กของเอกชนที่จดทะเบียนขึ้นกับกรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น¹

สำหรับหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยในภาคใต้ ที่ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ประเภท ตามวัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดที่คล้ายคลึงกันคือ ประเภทโรงเรียนอนุบาล, โรงเรียนชั้นเด็กเล็ก และประเภทศูนย์เด็ก มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาคือ สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เทศบาล กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย และกรมการศาสนา ซึ่งแต่ละหน่วยงาน มีวัตถุประสงค์ และนโยบาย ซึ่งจะกล่าวแยกประเภทแต่ละหน่วยงานดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็น 2 รูปแบบด้วยกัน คือโรงเรียนอนุบาลที่เคยสังกัดกรมสามัญศึกษาและชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาที่เคยสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด

1. โรงเรียนอนุบาล มีจังหวัดละ 1 โรงเรียน ซึ่งเดิมจัดไว้เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เอกชนที่จัดการศึกษาในระดับนี้ รับเด็กที่มีอายุ 4 -6 ปี มีกำหนดเวลาเรียน 2 ปี คือชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 ในแต่ละปีกำหนดในการจัดประสบการณ์ ให้แก่เด็ก ไม่น้อยกว่า 200 วัน หรือประมาณ 1,000 ชั่วโมง โดยเด็กมีเวลาเรียนอยู่ในโรงเรียน วันละ 5 ชั่วโมง เป็นอย่างน้อย²

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานผลการวิจัยการจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2522), หน้า 73.

² กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 -2 พุทธศักราช 2522 (พระนคร : หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษา ม.ป.ป.) หน้า ก- 2.

และจัดประสบการณ์การเรียนการสอนตามหลักสูตรอนุบาลศึกษา ๒522 ซึ่ง จินตนา หนูผึ้ง ได้
ระบุไว้ในหนังสืออนุบาลศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในระดับนี้ว่า

1. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีเกี่ยวกับการกิน การออกกำลังกาย การพักผ่อนที่ถูกต้อง รู้จักการรักษาตัวจากอุบัติเหตุต่าง ๆ
2. ปลุกฝังให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตน รู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
3. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. ฝึกให้รู้จักใช้ประสาทสัมผัสอย่างถูกต้องและเหมาะสมเคลื่อนไหวร่างกายได้คล่องแคล่ว
5. รู้จักปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ¹

สำหรับการจัดเนื้อหาวิชานั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา 2521
จึงได้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นกลุ่มวิชาได้แก่

1. เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย
 2. เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
 3. เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์
 4. เตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย ²
2. ชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเคยสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด
ปัจจุบันโอนมาสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2523 เปิดสอนชั้น
เด็กเล็ก 1 ปี เพื่อเตรียมให้เด็กมีความพร้อมก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ส่วน

¹ จินตนา หนูผึ้ง. อนุบาลศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไตร์, 2525), หน้า 56 -57.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

ใหญ่จะเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในท้องถิ่นที่มีการใช้ภาษาอื่น ๆ มากกว่าภาษาไทย ต่อมาได้ขยายเปิดชั้นเด็กเล็กก่อนวัยเรียน ในโรงเรียนพื้นที่ชนบทยากจนที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

สมาน แสงมณี เลขาธิการคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนเกี่ยวกับโครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กก่อนวัยเรียนว่า จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาของเด็กในวัยนี้ ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาสูงสุดทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ อารมณ์ และจริยธรรม นอกจากนี้ เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้มีความพร้อมก่อนเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รวมทั้งเป็นการแก้ปัญหาความสูญเปล่าทางการศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นจากการตกซ้ำที่สำรวจพบมากในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1¹

เทศบาล สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

เทศบาลจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นชั้นเรียนสำหรับเด็กเล็ก 1 ปี สอนการเตรียมความพร้อมที่จะขึ้นชั้นประถมศึกษา โดยมีหลักการ วัตถุประสงค์ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เกณฑ์การรับเด็กเข้าเรียน เช่นเดียวกับชั้นเด็กเล็กของสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนอนุบาล เอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐ มีสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน ทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานชั้นต่ำสำหรับโรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนระดับอนุบาลศึกษา พุทธศักราช 2520 ในระเบียบนี้ได้กล่าวถึงหลักสูตรและการเรียนการสอนไว้ดังนี้คือ

¹ สมาน แสงมณี, เลขาธิการคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, "โครงการเปิดสอนชั้นเด็กเล็กก่อนวัยเรียน." ไทยรัฐ (22 เมษายน 2525) : 3 (คำให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชน ที่สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2525)

ให้โรงเรียนดำเนินการสอนตามคู่มือการจัดอนุบาลศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ และดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามแนวการสอนนั้น ๆ คือ

1. การเรียนการสอนระดับอนุบาล เน้นในเรื่องการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อม ปลูกฝังสุนทรีย์ จรรยาบรรณ การพัฒนาการทางร่างกายจิตใจของเด็กและโภชนาการ อัตราเวลาเรียนในชั้นเรียนไม่เกินวันละ 3 ชั่วโมง 30 นาที ในสัปดาห์หนึ่งไม่เกิน 17 ชั่วโมง 30 นาที

2. การสอนให้เน้นหนักในเรื่องฝึกให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือตนเอง ในการดำรงตน โดยไม่พึ่งผู้อื่น และเป็นการเตรียมเด็กให้มีความพร้อมทุกด้านดีพอที่จะเข้าเรียนต่อไปในชั้นสูงขึ้น¹

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้ดำเนินงานโครงการพัฒนาเด็ก โดยรับเด็กเล็กในชนบท ซึ่งมีอายุระหว่าง 3 -6 ปี เข้ารับการเลี้ยงดูที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในหมู่บ้านชนบท ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ ซึ่งกล่าวไว้ในคู่มือการพัฒนาสตรีและเด็กดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโตทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมอย่างถูกต้อง และมีความพร้อมในการเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาต่อไป
2. เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองได้ใช้เวลาไปในการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน "ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานชั้นค่า สำหรับโรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนระดับอนุบาลศึกษา" (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ ม.ป.ป.), หน้า 5. (อัครสำเนา).

3. เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสภาตำบลกับราษฎรในหมู่บ้าน
4. เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรในชนบทมีงานทำสักดกั้น การอพยพเข้าตัวเมืองมาหางานทำ
5. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการมีความรู้ในวิธีการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง
6. เพื่อช่วยสนับสนุนแผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติในส่วนที่เป็นเขตพัฒนาชุมชน¹

ส่วนวิธีดำเนินการการจัดศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมการพัฒนารัฐบาลมีดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อรับเด็กวัย 3 - 6 ขวบ เข้ารับการเลี้ยงดูในตอนกลางวัน
2. กำหนดให้การดำเนินงานอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) และคณะกรรมการสภาตำบล (กสท.) ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) การคัดเลือกสตรีทำหน้าที่ผู้ดูแลเด็ก (ผดค.) และการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
3. กพม. และกสท. จัดให้มีคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็ก (กพด.) ซึ่งทำหน้าที่ในการพัฒนาเด็กเล็กตามแผนของตำบล
4. คัดเลือกสตรีในหมู่บ้านที่ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีอายุ 18 - 25 ปี เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนเข้ารับผิดชอบปฏิบัติงานเป็น ผดค. โดยที่พัฒนากรประจำตำบลเป็นที่ปรึกษา ผดค. จะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือน ตามกำลังความสามารถที่ผู้ประกอบการจะจ่ายให้ได้
5. จัดการให้ บิลา มารดาหรือผู้ประกอบการของเด็กมาช่วยดูแลการเลี้ยงดูเด็กที่ศูนย์ในบางโอกาส

¹ กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนารัฐบาล, กองพัฒนาสตรีและเด็ก คู่มือการพัฒนาศูนย์และเด็ก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2525), หน้า 49.

6. สนับสนุนให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเด็กเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
7. ใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมมารดาต้านโภชนาการ และเป็นศูนย์เอนกประสงค์ของชุมชน¹
8. ฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กก่อนประจำการ โดยใช้ระยะเวลา 45 วัน ตามลำดับ โดยความร่วมมือจากกรมการฝึกหัดครู และกรมสาธารณสุข ฝึกอบรมทางด้านวิชาการและปฏิบัติการเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก เพื่อนำความรู้กลับไปปฏิบัติงานที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
9. ฝึกอบรมผู้ดูแลเด็กระหว่างประจำการ เพื่อให้ผู้ดูแลเด็กที่ได้ปฏิบัติงานในศพด. มาแล้วระยะหนึ่งได้เพิ่มพูนความรู้ทักษะในสิ่งใหม่ ๆ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กและทักษะในการจัดทำอุปกรณ์เครื่องเล่นของเด็ก
10. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็กทั้งในร่มและกลางแจ้ง ตลอดจนเครื่องครัวให้กับศูนย์พัฒนาเด็กในส่วนที่เกินความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ²

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

กองโภชนาการ กรมอนามัย ได้จัดตั้งศูนย์โภชนาการเด็กขึ้น โดยมีหลักการและเหตุผลว่า เด็กวัยก่อนเรียน เป็นกลุ่มประชากรที่มีปัญหาโภชนาการมากกว่าประชากรกลุ่มอื่น ๆ และอัตราการป่วย อัตราตายจากโรคต่าง ๆ ของเด็กในวัยนี้สูงมาก ทั้งนี้ เพราะเด็กได้รับการดูแลไม่เท่าที่ควรและไม่ทั่วถึง ตลอดจนได้รับอาหารไม่เพียงพอ แก่ความต้องการของร่างกาย จึงมีผลกระทบกระเทือนต่อสุขภาพอนามัยและการเจริญเติบโตของเด็ก ทั้งทางร่างกายและการพัฒนาทางสมองด้วย การจัดให้มีการดำเนินงานศูนย์โภชนาการเด็ก จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว ตลอดจนจะเป็นที่ปลูกฝังทัศนคติของเด็กแต่แรกเริ่มในด้านความรักชาติ

¹ กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนาชุมชน "ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก" เอกสารแจกเผยแพร่ ม.ป.ท., ม.ป.ป.

² เรื่องเดียวกัน

ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้เป็นเด็กที่เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี¹

การดำเนินงานจัดตั้งศูนย์โภชนาการ เด็กของกรมอนามัยมีขั้นตอนดังนี้

1. สถานที่ ศูนย์โภชนาการเด็กที่ตั้งอยู่ที่สถานีนอนามัย สำนักงานคณะกรรมการ
โรงเรียน หรือที่อื่นใดที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นชอบ

2. การคัดเลือกเด็ก จะเลือกรับเด็กอายุ 2 -5 ปี ที่มีปัญหาทางโภชนาการ
ซึ่งได้จากการตรวจร่างกาย ชั่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง ถ้ามีไม่พอจึงจะเลือกเด็กกรอกรัว
ที่สามารถส่งมายังศูนย์ได้ ทั้งนี้จะมีจำนวนเด็กในแต่ละศูนย์ประมาณ 30 -60 คน

3. การให้บริการ

- เด็กก่อนวัยเรียนมาอยู่ที่ศูนย์ ตั้งแต่เวลา 09.00 - 16.00 น.
- มีการตรวจสุขภาพ ชั่งน้ำหนัก วัดสายสูง และให้ภูมิคุ้มกันโรค เช่น
ปลูกฝี ฉีดวัคซีน ฯลฯ
- มีการจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน และอาหารว่างที่มีคุณค่าเหมาะสมให้แก่
เด็ก
- จัดให้มีการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สอนการเขียนอ่านอย่างง่าย ๆ วาดรูป
เล่านิทานให้ฟัง สอนให้ร้องเพลง ฟ้อนรำ ฯลฯ เพื่อเป็นการเตรียม
ตัวสำหรับการเรียนต่อไป
- ให้เด็กได้พักผ่อนตามเวลาที่กำหนด
- ให้ความรู้แก่แม่ เกี่ยวกับโภชนาการทั่วไป โภชนาการของมารดา
ทารกและเด็กก่อนวัยเรียน การดูแลเลี้ยงเด็ก ตลอดจนการนำไปรับ
บริการ การให้ภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ²

¹ กรมอนามัย กองโภชนาการ "โครงการศูนย์โภชนาการเด็ก" เอกสารอัตรสาร-
เนา หน้า 1.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

กรมการศาสนา ได้จัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ในรูปแบบที่เรียกว่า โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 ซึ่งมีวัดเป็นผู้จัดตั้ง เป็นเจ้าของโรงเรียน และเป็นผู้ดำเนินการสอน โดยเจ้าหน้าที่กรมการศาสนาเป็นผู้ช่วยเหลือในด้านวิชาการ และการประสานงาน โดยมีหลักการและนโยบายดังนี้

1. ให้เป็นโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล ไม่เก็บค่าธรรมเนียมการเรียนอย่างใด
2. ให้สอนเด็กก่อนเกณฑ์ที่จะเข้ารับการศึกษาภาคบังคับตามกฎหมายทั้งชาย-หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปี ถึงย่างเข้าปีที่ 8
3. ครูผู้สอน คือภิกษุ สามเณร และให้พระภิกษุ เป็นครูช่วยสอนด้วย¹

วัตถุประสงค์ของการจัด

1. เพื่อเป็นการวางรากฐานการศึกษาของเด็กก่อนเกณฑ์ พอให้มีพื้นฐานความรู้ เพื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาต่อไปด้วยดี
2. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้าน โดยอาศัยเด็กเป็นสื่อสัมพันธ์
3. เพื่อเป็นการปลูกฝังธรรมะให้แก่ คัมภีร์ แก่ ยาววัย
4. เพื่อเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทยให้แก่เด็ก
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีสุขนิสัยที่ดี มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักออกกำลังกายและพักผ่อน ที่ถูกต้อง ตลอดจนการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บเป็นอย่างดี
6. เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้

¹ ชำแสง วุฒิจันทร์, โรงเรียนวัด....สอนเด็กก่อนเกณฑ์ (เอกสารอัครสำเนา)

7. เพื่อส่งเสริมให้ครูจัดการสังเกต และมีไหวพริบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ในสิ่งที่ทำงาน
8. เพื่อส่งเสริมให้ระบิกษุ สามเณร ใค้มาเพิ่ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
9. เพื่อเป็นการสนองนโยบายของคณะสงฆ์ และกระทรวงศึกษาธิการ ¹

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดความรู้สึก และกิจกรรมที่บุคคลมีปฏิริยาต่อกัน และทำให้การสะท้อนกระทบต่อพฤติกรรม ตลอดจนบุคลิกภาพ²

G.Terry Page และคณะ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนว่า เป็นอิทธิพลระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อกัน โดยเน้นถึงพฤติกรรมทางสังคม และอารมณ์ของครูกับนักเรียน ³

ในการเรียนการสอนนั้น อิทธิพลของครูและวิธีสอนของครูต่อนักเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ พฤติกรรมในชั้นเรียนแสดงให้เห็นสภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และชี้ให้เห็นบรรยากาศของชั้นเรียนโดยทั่วไปว่า ครูและนักเรียนมีทัศนคติต่อกันอย่างไร นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเพียงใด ปฏิริยาต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ให้เห็นลักษณะอิทธิพลของครูในชั้นเรียน ซึ่งเบลแลคค์ (Bellack) ได้แบ่งอิทธิพลของครูในชั้นเรียนออกเป็น 2 ลักษณะคือ

¹ เรื่องเดียวกัน

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน, (กรุงเทพมหานคร : เอราวิณการพิมพ์, 2522), หน้า 15.

³ Terry Page & JB Thomas with AR Marshall International Dictionary of Education (Nichols Publishing Company, 1977), p. 337.

1. อิทธิพลทางอ้อม หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนองในลักษณะใดก็ได้ อิทธิพลทางอ้อมจะเกิดขึ้น ถ้าครูแสดงพฤติกรรมออกในทำนองยอมรับ ขยายความ หรือสนับสนุนความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียน ชมหรือให้กำลังใจ ตามคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. อิทธิพลทางตรง หมายถึง กิริยาที่ครูแสดงออกมาแล้ว ทำให้นักเรียนตอบสนอง โดยการแสดงพฤติกรรมไปในทางที่ครูต้องการอย่างแข็งไม่ได้ อิทธิพลประเภทนี้จะเกิดขึ้น เมื่อครูบรรยาย หรือแสดงความคิดเห็นแก่ผู้เรียน เมื่อครูให้คำแนะนำ หรือออกคำสั่ง ตีเคียน หรือว่ากล่าว เพื่อให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม ¹

ครูมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลใดเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ วิธีสอนของครูเป็นการสร้างเสริมความรู้ให้สมบูรณ์ เป็นแบบฉบับแก่นักเรียนและเป็นการวางเงื่อนไขว่า สิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ซึ่ง Bellack ได้แบ่งพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียนเป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางวาจา (Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออก เพื่อสื่อความหมายระหว่างกัน โดยการพูดหรือการอ่านออกเสียง

2. พฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา (Non Verbal Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนไม่ได้แสดงออกทางวาจา แต่เป็นการแสดงออกทางท่าทาง เช่น การเขียน การอ่านในใจ หรือพยักหน้า สันศรีษะ เป็นต้น ²

วิธีสอนของครูทั้งพฤติกรรมทางวาจาและพฤติกรรมที่ไม่ใช่ทางวาจา ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องในการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนทั้งสิ้น

¹ Bellack, Arno A. Theory and Research in Teaching (New York: Columbia University, 1963), p. 41.

² Bellack Arno A., Theory and Research in Teaching (New York: Teachers College, Columbia University Bureau of Publication 1963), p. 172.

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การเรียนการสอนเป็นการวิเคราะห์การปฏิสัมพันธ์ (Interaction Analysis) โดยมีพฤติกรรมโต้ตอบ (Verbal Interaction) ระหว่างครูและนักเรียนที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเป็นหลัก การวิเคราะห์แบบนี้ต้องอาศัยระเบียบวิธีการสังเกต (Systematic Observation) ซึ่งจัดประเภทพฤติกรรมของครูและนักเรียนไว้สำหรับบันทึกในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ของการเรียนการสอน นำผลการบันทึกไปวิเคราะห์พฤติกรรม เพื่อประเมินผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งโอเบอร์ (Orber) ได้พูดถึงวัตถุประสงค์ของการสังเกตพฤติกรรมการณ์การเรียนการสอนไว้ว่า

1. เพื่อปรับปรุงวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน
2. เพื่อวางแผนการเรียนการสอนและการดำเนินการเรียนการสอน
3. เพื่อวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน¹

การวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์การเรียนการสอนที่นักการศึกษา ถือว่าเป็นพฤติกรรมหลัก คือ "พฤติกรรมทางวาทะระหว่างครูและนักเรียน" ดังนั้น จึงมีนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัยทางด้าน พฤติกรรมทางวาทะในการเรียนการสอน" กันอย่างกว้างขวาง เช่น

วิทฮอลล์ (Withall) เป็นคนแรกที่ใจักค้นคว้าการ สังเกตพฤติกรรมในห้องเรียนอย่างมีระเบียบแบบแผนขึ้น วิทฮอลล์ กล่าวว่า ในการเรียนการสอนทั่วไปนั้น คำพูดของครูจะมีเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

- (ก) ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของครูเอง ดังนั้น ครูจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน

¹ Orber, Richard L. Bentley, Ernest L. and Miller, Edith. Systematic Observation of Teaching. (New Jersey : Prentice Hall Inc., 1971), p. 2 -3.

หรือ (ข) ครูมีเป้าหมายที่จะสนับสนุนคำพูดของนักเรียน ดังนั้น นักเรียนจึง
เป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนหรือเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลาง¹

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ลักษณะของคำพูดทั้งสองลักษณะนี้ จะทำให้ทราบได้ว่า
พฤติกรรมทางวาจาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนนั้น จะเป็นการสนับสนุนครูหรือนักเรียน

ในปี 1960 เนด เอ แฟลนเดอร์ส (Ned A. Flanders) ได้พัฒนาเครื่องมือ
เพื่อวัดประสิทธิผลทางการสอนของครู เรียกว่า แบบวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาในชั้นเรียน
(Categories for Interaction Analysis) โดยอาศัยข้อสมมติฐานเบื้องต้นที่ว่า

1. พฤติกรรมทางวาจา เป็นพฤติกรรมหลักของการเรียนการสอน และมีลักษณะ
เป็นปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียน
2. พฤติกรรมของครูในชั้นเรียนเป็นตัวแทนของพฤติกรรมโดยส่วนรวมของครู
3. ในชั้นเรียนนอกจากจะมีพฤติกรรมทางวาจา ทั้งในส่วนที่เป็นของครูและ
ส่วนที่เป็นของนักเรียนแล้ว ยังอาจมีสภาวะอีกอันหนึ่งคือ ความเงียบ หรือการหยุดซังก
เป็นครั้งคราว ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนหรืออาจจะมีการแสดงพฤติกรรมทาง
วาจาของครูกับนักเรียนเหมือนกัน แต่ผู้สังเกตชั้นเรียนไปสามารถจะเข้าใจได้ว่า ใครพูด
และเนื่องจากเครื่องมือนี้ใช้สำหรับบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ตามลำดับของเวลา
ฉะนั้นจึงรวมเอาความสับสนเข้าใจเพื่อความสมบูรณ์

ระบบการวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเรียนการสอนของแฟลนเดอร์ส (Flanders

¹ สุรพล เกียรติวัฒนา. การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน (ภาควิชา-
เทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), หน้า 163 อ้างจาก
John withall, "The Development of a Teachique for the Measurement of
Social -Emotional Climate in Classrooms" Journal of Experimental
Education (1949) : 361.

Interaction analysis Categories) ใ้ด้วยชื่อว่า FIAC นี้มีผู้นิยมใช้กันมากที่สุด โดยได้พฤติกรรมการเรียนการสอนทางวาจาออกเป็น 10 ประเภทด้วยกันคือ ประเภทที่ 1 -7 เป็นพฤติกรรมของครู ประเภท 8 -9 เป็นพฤติกรรมของนักเรียน และประเภท 10 ก่อความงีบ หรือความสับสน ดังตารางสรุปการจำแนกพฤติกรรมการเรียนการสอนดังนี้¹

ครูพูด	อิทธิพลทางอ้อม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยอมรับความรู้สึก 2. ยกย่องหรือสนับสนุน 3. ยอมรับหรือนำความคิดของนักเรียนไปใช้ 4. ถามคำถาม
	อิทธิพลทางตรง	<ol style="list-style-type: none"> 5. บรรยาย 6. ออกคำสั่ง 7. ตำหนิตนเตียน หรืออ้างอำนาจบัญชา
นักเรียนพูด		<ol style="list-style-type: none"> 8. นักเรียนพูด -โต้ตอบ 9. นักเรียนพูด -ริเริ่ม 10. ความงีบหรือความสับสน

โดนัลด์ เอ็ม แมสเคย์ (Donald F. Mosley) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนทางวาจาระหว่างครูกับนักเรียนของเฟลนเคอร์สว่า สามารถบันทึกพฤติกรรมได้ละเอียด

¹ Richard L. Orber Ernest L. Bentley, Edith Miller, Systematic Observation of Teaching. (New Jersey, Prentice - Hall, Inc., Engle wood Cliffs, 1971), p. 28.

ชัดเจน ยุติธรรม และเป็นที่น่าสนใจดี เป็นการบันทึกพฤติกรรมทางวาจาทั้งของครูและนักเรียนทุกระยะ มีใช้สังเกตหรือบันทึกพฤติกรรมของครูแต่ฝ่ายเดียว¹ ชีระ ฤกษ์เจริญ กล่าวถึง วิธีการของแฟลนเดอร์ส ว่ามีประโยชน์ เป็นผลดีต่อการเรียนการสอน ทำให้เราทราบบุคลิกและคุณลักษณะของครูในแง่ที่ว่า

1. ครูผูกขาดการพูดในชั้นเรียนมากเกินไปหรือไม่
2. ครูใช้อัตถิพจน์ทางอ้อมหรือทางตรง
3. ครูมีปฏิกริยาตอบสนองพฤติกรรมของนักเรียนอย่างไร
4. ครูใช้เวลาบรรยายมากน้อยเพียงใด
5. ครูรับเอาความคิดเห็นมาใช้อย่างมากน้อยเพียงใด
6. ครูยอมรับ ขยายความ หรือใช้อารมณ์หรือความรู้สึกของนักเรียนมากน้อย
7. นักเรียนมีความตั้งใจที่จะตอบ การใช้อัตถิพจน์ของครูเพียงใด
8. ครูใช้ผลการชมเชยเพียงใด
9. ครูมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอด แก่นักเรียนเพียงใด
10. ครูใช้การซักถาม ว่ากล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด
11. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียน พูดในชั้นเรียนเพียงพอหรือไม่²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

แฟลนเดอร์ส (Flanders) ผู้บุกเบิกคนสำคัญทางด้าน Interaction Analysis ได้ใช้เวลาระหว่างปี ค.ศ. 1956 1957 และในปี ค.ศ. 1960 ในการทดลองเกี่ยวกับ

¹ Donald M. Medley, "Measuring The Complex Classroom of Today," Observational Methods in the Classroom, (Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development, 1973), p. 35.

² ชีระ ฤกษ์เจริญ, การประเมินศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2519) (เอกสารโรเนียว). หน้า 181.

อิทธิพลของครูที่มีต่อเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลการทดลองสรุปว่า ครูประเภทที่ใช้อิทธิพลทางอ้อม ในข้อ 1 -4 จะช่วยเสริมสร้างเจตคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าครูที่ใช้อิทธิพลทางตรงใน ข้อ 5 -6 และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ต่อมา แฟลนเดอร์ส ได้ทดลองบันทึกกิจกรรมทางวาจาของครูและนักเรียน ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในชั้นระดับ 7 ในสหรัฐอเมริกา และสรุปไว้เป็นเกณฑ์ ปรากฏว่า ถ้าจะให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ควรจะมีกิจกรรมทางวาจา ดังนี้คือ การใช้เวลาพูดของครู 61 % การใช้เวลาพูดของนักเรียน 28 % การเงี่ยหรือการสับสน 11 % อัตราส่วนในการตอบสนอง 41 % อัตราส่วนการใช้คำถาม 26 % ครูตอบสนองทันที เป็นอัตราส่วน 75 % ครูใช้คำถามทันที 45 % อัตราส่วนการริเริ่มของนักเรียน 32 % การบรรยายเนื้อหา 55 % การสนับสนุน การพูดทั้งหมด 54 % นักเรียนพูดสนับสนุน 55 %¹

Flanders ได้ขยายงานเน้นถึง พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้อยู่เสมอ เพราะ เขาเชื่อมั่นว่า เป็นตัวแทนของพฤติกรรมทั้งหมดได้ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เป็นพฤติกรรมที่ควรมีการวัดออกมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า มีข้อดีหรือข้อบกพร่องประการใดบ้าง จากผลการวิจัยของ Flanders นั้น ปรากฏว่า พฤติกรรมที่เกิดเสมอในห้องเรียนคือ การสอนโดยการเน้นเนื้อหาวิชาเป็นส่วนใหญ่ การพบทวนโดยตรงอย่างรวดเร็ว และการที่ครูบอกวิธีการให้นักเรียนปฏิบัติตาม²

ปี ค.ศ. 1945 แอนเดอร์สัน (Anderson) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของครูที่มีผลต่อ

¹ Ned A. Flanders, "Some Relationships among Teacher Influence, Pupil Attitudes, and Achievement. In E.J. Addison and J.B. Hough (Eds.)" Interaction Analysis: Theory, Research, and Application. Reading, Mass: Addison - Wesley, 1967, pp. 50 - 55.

² Ned A. Flanders, Analysis Teacher Behavior (Massachusetts: Addison -Wesley Publishing Co., 1970), pp. 106 - 107.

พฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษาตอนต้น โดยจัดประเภทพฤติกรรมของครูเป็น 26 ประเภท และจัดเป็น 2 รูปแบบ

รูปแบบแรก คือพฤติกรรมที่ครูเป็นผู้ควบคุมมี 3 ชนิดคือ

1. ควบคุมด้วยความขัดแย้ง
2. ควบคุมโดยไม่มี ความขัดแย้ง
3. ควบคุมด้วยการทำงานด้วยกัน

อีกรูปแบบหนึ่งคือการรวมเข้าด้วยกันมี 2 ชนิด คือ

1. ติดต่อกันด้วยการทำงาน
2. ติดต่อกันโดยปราศจากการทำงานด้วยกัน

ประเภทของพฤติกรรมมีทั้งทางท่าทาง และทางวาจา การติดต่อของครูกับนักเรียนแต่ละคน หรือกลุ่มจะถูกบันทึกลงในแบบบันทึก ตัวอย่างพฤติกรรมที่ครูควบคุมนักเรียน เช่น

1. บอกให้นักเรียนย้ายที่นั่ง
2. เตือน ชมเชย
3. ทำโทษโดยให้เด็กไปอยู่นอกห้อง
4. เรียกให้นักเรียนสนใจที่ครูสอน

ครูสอนพฤติกรรมที่รวมเข้าด้วยกันคือ

1. ถามคำถาม
2. ชวนให้นักเรียนหากำจำกัดความหรือหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหา
3. แสดงความพึงพอใจ ยกย่อง ชมเชยและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน
4. ถามคำถามที่นักเรียนสนใจ

ผลการศึกษาของแอนเดอร์สัน แสดงให้เห็นบุคลิกภาพและพฤติกรรมของครูในห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียน ครูที่ใช้เทคนิคการควบคุม จะทำให้นักเรียนก้าวร้าวและมีพฤติกรรมเป็นศัตรู ซึ่งจะแสดงต่อทั้งกับครูและกับเพื่อน ในขณะเดียวกัน ถ้าครูใช้การรวม

เขาคอยกัน นักเรียนจะมีพฤติกรรมความเป็นเพื่อนช่วยเหลือกันและ เป็นตัวของตัวเอง ¹

อาร์เทอร์ เนลสัน (Arther Niclson) ได้ศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางวาจาของนักศึกษาฝึกสอนที่มีต่อนักเรียนในวิชาภาษาอังกฤษและสังคมศึกษา และเพื่อบันทึกและเปรียบเทียบปฏิสัมพันธ์ประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคือ การถาม การแนะนำ การตอบสนอง การให้ข้อเท็จจริงระหว่างชั้นประถมศึกษาตอนต้น กับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของโอเบอร์ (The Reciprocal Category System) ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมทางวาจา 9 ประเภท และประเภทที่ 10 เป็นพฤติกรรมเงี่ยบและสับสน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาฝึกสอนมีพฤติกรรมทางวาจามากถึงร้อยละ 59.18 ของพฤติกรรมทางวาจาทั้งหมด ขณะที่นักเรียนถูกจำกัดการพูด รูปแบบของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางวาจาระหว่างนักศึกษาฝึกสอนกับนักเรียนที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป คือ ครูถาม ครูยอมรับ การตอบสนองของนักเรียนและครูให้ข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น นักเรียนตอบคำถามครูหรือเสนอข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นที่จำกัด

การพูดติดต่อกันของครูเกิดขึ้นมากทั้งด้านความถี่และความยืดหยุ่น โดยมีการถามและบอกให้นักเรียนให้ข้อมูลมากกว่านักเรียนเป็นผู้ถาม การตอบสนองมีการกระจายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับนักศึกษาฝึกสอน นักเรียนที่ตอบสนองมาก เนื่องจากถูกถามมาก และการตอบก็ถูกจำกัดรูปแบบ ²

การเปรียบเทียบปริมาณการมีปฏิสัมพันธ์ทางวาจาพบว่า ในระดับประถมต้น มี

¹ John Withall and W.W. Lewis, "Social Interaction in the Classroom," Social Interaction In Educational Settings, ed. Albert H. Yee (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice - Hall, 1971), pp. 35 - 36.

² Geoffrey Arthur Niclson, "A study of Verbal Interaction of Student Teachers and their Pupils in Primary and Senior Elementary Grades during Language Arts and Social Science Lessons," Dissertation Abstracts International 40 (December 1979) : 3093

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ถูกจำกัดความยืดหยุ่นน้อยกว่าระดับประถมปลาย พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยคำถามสั้น ๆ และจำกัดคำตอบและครูเป็นผู้แนะนำ ระดับประถมปลายรูปแบบของการพูดถูกจำกัดประเภทมากกว่า¹

สำหรับการทดลองในเรื่องของแฟลนเคอร์สในประเทศไทย ในปี 2518 กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบพฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ใช้การวิเคราะห์พฤติกรรมของแฟลนเคอร์สเป็นเครื่องมือในการศึกษาผลการศึกษาน่าสนใจมีดังนี้

1. ครูใช้เวลาพูดมากกว่านักเรียน
2. พฤติกรรมการสอนด้วยวิธีบรรยายมีมากกว่าวิธีสอน
3. ครูใช้อิทธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อม
4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นน้อยกว่าการให้นักเรียนพูด

เพื่อตอบคำถามของครู

5. พฤติกรรมที่ไม่ได้แสดงออกมาทางวาจา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์มีมากกว่า พฤติกรรมที่ไม่ได้แสดงออกมาทางวาจา ซึ่งเกิดขึ้นอย่างไม่มวัตถุประสงค์²

นรา บุณยรัช ได้ทำการศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้นของครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนต้นและมีมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2517 ผลการศึกษานี้พบว่า พฤติกรรมที่ครูใช้มากที่สุดคือ พฤติกรรมที่ครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนตอบ ส่วนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือ พฤติกรรมที่นักเรียนเป็นผู้-

¹ Ibid.

² กองวิจัยการศึกษา, กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, "รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมของครูและนักเรียนในชั้นที่สอนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2518" (อัสวีเน).

ริเริ่ม¹

ในปี 2512 บัวบุชา ซื่อตรง ได้ทำการวิเคราะห์หัตถ์วิชาช่วยทางวาจาในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 -3 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ ปีการศึกษา 2511 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมทางวาจาของครูเป็นลักษณะเป็นการบรรยายมากกว่าวิธีอื่น
2. ครูใช้อิทธิพลทางตรงมากกว่าอิทธิพลทางอ้อม
3. ครูใช้พฤติกรรมการควบคุมมากกว่าการกระตุ้น
4. ในการพูดของนักเรียนนั้น มักพูดตอบสนองครูมากกว่าพูดขึ้นเอง²

วราภรณ์ ชัยโอกาส ได้ศึกษาสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยใช้เครื่องมือที่ดัดแปลงมาจากเครื่องมือวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาระหว่างครูและนักเรียนของแพลนเดอรัส มาทดลองใช้ ผลปรากฏว่า พฤติกรรมการพูดตอบสนองและพฤติกรรมการพูดริเริ่มของนักเรียน จะสัมพันธ์กับวิธีการสอนของครู คือถ้าครูใช้พฤติกรรมการสอนทางอ้อมมาก เช่น มีการชมเชย หรือมีการเสริมกำลังใจ ยอมรับ ความรู้สึกและความคิดเห็นของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม แสดงความคิดเห็น หรือครูใช้คำถามแบบกว้าง มีคำตอบหลายทาง เป็นต้น นักเรียนจะมีพฤติกรรมการพูดริเริ่ม หรือพูดแสดงความคิดเห็นได้มากกว่า การที่ครูใช้พฤติกรรมการสอนที่มีอิทธิพลทางตรงที่ครูเป็นฝ่ายแสดงโดยการบรรยาย อธิบาย สั่ง นักเรียนเป็นฝ่ายต้องปฏิบัติตาม ทำให้พฤติกรรมนักเรียนเป็นการพูด

¹ นรา บุรณรัช "พฤติกรรมการสอนดานการจูงใจและดานปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518) หน้า 52.

² บัวบุชา ซื่อตรง, "การวิเคราะห์พฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้การพูดในการเรียนการสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 64.

คอบสนอง หรือนักเรียนคอบคำถามแบบแคบ ในระดับความจำหรือความเข้าใจเท่านั้น¹

ปี พ.ศ. 2521 มีผลการวิจัยของกรมการฝึกหัดครู ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์และเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูกับครูในโรงเรียนประจำระดับของวิทยาลัยครู เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ใช้การสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ของแพลนเคอร์ส ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ครูและอาจารย์ใช้พฤติกรรมการอธิบายมากที่สุด และพฤติกรรมที่ใช้น้อยที่สุดคือ พฤติกรรมการยอมรับความรู้สึกของนักเรียน
2. ครูและอาจารย์ใช้พฤติกรรมที่มีอิทธิพลทางตรงมากกว่าพฤติกรรมที่มีอิทธิพลทางอ้อม
3. พฤติกรรมทางวาจาของครูและอาจารย์มีมากกว่าพฤติกรรมทางวาจาของนักเรียน²

เมื่อได้พิจารณาการวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน โดยวิธีวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ (Interaction Analysis) ที่ทำในต่างประเทศและในประเทศแล้ว เห็นว่าวิธีของแพลนเคอร์ส เป็นวิธีที่เข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อนในการปฏิบัติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการสังเกต โดยได้เพิ่มเติมและดัดแปลง เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนการสอน ทั้งทางท่าทางและวาจา ซึ่งจะเกิดขึ้นเป็นพฤติกรรมจริงในห้องเรียน ซึ่งจะสามารถทำให้ทราบถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุง แก้ไข การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

¹ วราภรณ์ ชัยโอกาส "การสังเกตและวิเคราะห์กระบวนการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบสวนสอบสวน และการสร้างโครงงานการสอน" (ปริทัศน์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515).

² กรมการฝึกหัดครู กรม. "รายงานการวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการการฝึกหัดครู และบริการการศึกษา กรมการฝึกหัดครู" โดยความร่วมมือขององค์การยูนิเซฟ 2521... (เอกสารอัดสำเนา).

ยังขึ้น

พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

G. Terry Page และคณะ ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลอื่น โดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เพื่อพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น¹

เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนในระยะแรกนั้น เด็กเริ่มมองตัวเองว่าต่างจากคนอื่น เด็กจะแหวดลอมไปคุยเพื่อน และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่คนอื่น ๆ มากกว่าพ่อแม่ เด็กเริ่มมองตัวเองโดยมีวัตถุประสงค์ รู้จักวิเคราะห์ในตัวเอง เพื่อทดสอบสิ่งที่กระตุ้นใจเขา ทักษะคติในด้านการแข่งขัน การชิงดี และการประนีประนอม จะเริ่มปรากฏ เด็กจะรู้จักสถานะของคน และรู้จักความสัมพันธ์ของตนเองกับวัฒนธรรมที่เขาเป็นส่วน² เด็กจะนำวิธีการอยู่ร่วมกันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ในบ้านมาไว้กับบุคคลเหล่านั้นทางสังคม ในโรงเรียนเด็กจะมีโอกาสเรียนรู้ค่านิยมของกลุ่มและปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มได้ ครูซึ่งเป็นตัวแทนพ่อแม่ของเด็กในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กมาก

Hurlock กล่าวว่า เด็กอายุ 2 ถึง 6 ขวบ เรียนรู้วิธีการที่จะติดต่อทางสังคม และสมาคมกับบุคคลภายนอก เด็กเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่นและให้ความร่วมมือในกิจกรรม การเล่นเป็นกลุ่ม³ Hurlock ได้ศึกษากลุ่มของเด็ก และพบว่า ทักษะคติและ

¹ G. Terry Pages JB Thomas with AR Marshall, International Dictionary of Education (Nichols Publishing Company, 1977), p. 314.

² Don C. Dinkmeyer, Social Development The Emerging Self (Prentice - Hall International, Inc., 1965), pp. 159 - 160.

³ Elizabeth B. Hurlock, Child Development 4th ed. (New York: Mc Graw- Hill Book Co., 1964), p. 230 - 234.

พฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจ และพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อบุคลิกภาพ

ไคแมงประเภทพฤติกรรมของเด็กตามความคาดหมายของสังคม แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ
1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ) 2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ)

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้ว สร้างความพอใจ เป็นที่นิยมชมชอบ แก่ตนเองและผู้อื่น
2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้ว สร้างความเคียดแค้น และความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น¹

เฮิร์ลล็อก (Hurlock) ได้อธิบายรายละเอียดของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้คือ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน ได้แก่พฤติกรรมด้านต่อไปนี้

1. ความร่วมมือ เด็กจะหัดเล่น และหัดทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี และเป็นระยะเวลาอันสั้นที่ละน้อย ถ้าฝึกการรู้จักการทำกิจกรรม และรู้จักเล่นกับเพื่อนมากเท่าใด จะทำให้เขาร่วมมือและสามัคคีกับเพื่อน เวลาเล่นได้มากขยับเท่านั้น
2. การยอมรับจากสังคม เด็กกระตือรือร้นที่จะได้รับการรับรองเห็นชอบจากผู้อื่น ในวัยนี้เด็กจะสนใจเพื่อนเล่นมากขึ้น เด็กเริ่มจะเห็นว่า การรับรองเห็นชอบจากเพื่อนสำคัญกว่าผู้ใหญ่
3. ความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อน ด้วยการเล่นด้วย คุยด้วย และการแสดงความรักใคร่ต่อผู้อื่น
4. การเป็นผู้นำ เด็กที่จะมีลักษณะเป็นผู้นำสำหรับวัยนี้ เป็นผู้ที่รูปร่างสูงใหญ่ มีสติปัญญาสูงกว่า และอายุมากกว่าคนอื่น ๆ ทำให้เขาสามารถออกความคิดเห็น และแนะนำการ

¹ Ibid., p. 338.

เล่น แก่เด็กอื่น ซึ่งจะยินดีที่จะทำตาม เพราะคิดนิสัยไว้วางใจในคำแนะนำของผู้ใหญ่

5. ความไม่เห็นแก่ตัว เด็กที่เคยให้แบ่งปันสิ่งของของตนให้ผู้อื่น จะเข้าใจคนอื่น ไม่หวังของ และช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง
6. การเสียนบใน การเล่นกับเด็กคนอื่น เป็นการกระทำที่เสียนบหรือเอาอย่างกัน
7. การแข่งขันกัน เด็กในวัยนี้ เด็กชายแข่งขันมากกว่าเด็กหญิง ถ้าแข่งขันกันในทางที่ดี จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมดี แต่ถาแข่งขันทาพนั้น และโออวด จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไม่เป็นสุข

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์พฤติกรรม ดังนี้

1. ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าว รุกรานออกมาเป็นคำพูดมากกว่าใช้กำลังต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบมักจะเรียกร้องความเอาใจใส่ จากคนอื่นด้วยการหาเรื่องรังแกเพื่อน ๆ ไม่ว่าจะด้วยกำลังหรือคำพูด
2. การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน เมื่อขัดใจกัน เรื่องของเล่นจะแบ่งของมัน และจะร้องไห้ ทูบตี เมื่อเด็กโตขึ้นจะรู้จักปรับตัวต่อสังคมดีขึ้น ทำให้ไม่ทะเลาะบ่อยและรุนแรง
3. การยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิด และพูดเกี่ยวกับ เรื่องของตัวเอง
4. การใช้อำนาจเหนือคนอื่น โดยชอบทำตัวเป็นนาย พูดชมชู้ ผู้อื่น
5. การขู่เข้ และรังแก หรือล้อเลียน ใหญ่อื่นโมโห หรืออับอาย
6. พฤติกรรมปฏิเสธ โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์ และทาทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือหรือยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ¹

¹ Elizabeth B. Hurlock, Child Development, 5th ed. (New York: Mc Graw -Hill Book Co., 1972), p. 239.

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ของเด็กในวัยก่อนเข้าเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้ต่อสิ่งแวดล้อมที่บ้านและในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อเด็กในวัยนี้มากขึ้น และขึ้นอยู่กับ ความเข้าใจในการพัฒนาการของเด็ก ความใกล้ชิด การเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทักษะ หรือลักษณะนิสัยที่ดี การแสดงตนเป็นแบบอย่าง และการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยให้ กับเด็ก ซึ่งครูและพ่อแม่จะมีอิทธิพลสำคัญที่สุดต่อพฤติกรรมตามพัฒนาการของเด็กในวัยนี้

พรณี ชูทัย เจนจิต ไตกล้าถึงลักษณะความต้องการทางสังคมของเด็กวัยก่อน เข้าเรียนที่เด่น ๆ มีดังนี้

1. เด็กเริ่มมีความต้องการที่จะสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนในวัยเดียวกัน และจะมีเพื่อนเล่นเพียง 1 - 2 คน และเป็นเพศเดียวกัน เด็กมักจะมีสังคมที่ไม่แน่นอน สามารถเล่น กับเพื่อนส่วนใหญ่อันในชั้นใดควยความเต็มใจ
2. มีความต้องการที่จะเล่นกับเพื่อนในกลุ่มเล็ก ๆ และเปลี่ยนกลุ่มบ่อย ๆ การ เล่นเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างเล่น แมว่าจะอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
3. มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย ๆ แต่เป็นช่วงระยะสั้น ๆ เด็กมักจะล้มง่าย
4. เด็กมีความต้องการที่จะแสดงออก และจะสนุกสนานกับการเล่นละคร ซึ่งเขา อาจแต่งขึ้นเอง หรือเลียนแบบรายการโทรทัศน์
5. เด็กชายและเด็กหญิงมีความสนใจคล้ายกัน และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับ ขบวนการทางเพศ
6. เด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่และกลุ่มเพื่อน ¹

¹ พรณี ชูทัย เจนจิต "หน่วยที่ 3 การสนองความต้องการพื้นฐานของเด็ก" ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 1 -5 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร ; ฝ่ายการพิมพ์สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524), หน้า 157.

2. ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กในวัย 4 -6 ปี ซึ่ง แคทเซอร์น ลิ¹ ก็เฮลล์² และซาราห์ แฮมมอนด³ รวมทั้งบุคคลอื่นใดกล่าวถึง และผู้วิจัยได้รวบรวมไว้มีดังนี้

อายุ 4 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่าง เด็กกับผู้ใหญ่

- ต้องการคำแนะนำและปลดปล่อยจากผู้ใหญ่
- ต้องการใหญ่ปฏิบัติต่อตนเองอย่างมีเหตุผล
- ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่
- ต้องการคำตอบที่เป็นเหตุผลจากผู้ใหญ่
- คอยสนองต่อคำแนะนำหรือคำสั่งของผู้ใหญ่

ความสัมพันธ์ระหว่าง เด็กกับเด็ก

- เล่นกับเพื่อน ๆ เป็นกลุ่ม ตามความสนใจในกิจกรรมและเปลี่ยนกลุ่มเล่นบ่อย
- เริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ
- จะเล่นโดยการสมมติ หรือใช้จินตนาการที่มีความหมายมากขึ้นเรื่อย ๆ
- เอาใจใส่ในความกิดและความรู้สึกของผู้อื่น
- มีความรู้สึก ห่วงใย หรือกังวล กับเด็กที่ได้รับบาดเจ็บหรือมีอายุน้อยกว่า
- ชอบช่วยเหลือเพื่อน

¹ Sarah Hammond Leeper Good Schools For Young Children 4 th ed edition Macmillan Publishing Co., Inc., 1979, pp. 1 -2.

² Catherine Lee, The Growth and Development of Children แปลโดย ภรณี คุรุรัตน์ (2d ed., London Longman 1977).

³ Arnold Gesell and Frances L. Tlg, The Child From Five To Ten (New York : Harpes & Brothers Publichers, 1946), pp. 352.

อายุ 5 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ เลียนแบบบุคคลที่สนใจ ปฏิบัติตามคำสั่งได้
 ต้องการผู้ใหญ่ที่มีเหตุผล มีความมั่นคงทางอารมณ์
 ต้องการใคร่ก่าตั้งใจจากผู้ใหญ่ที่ยอมรับการแสดงต่าง ๆ ที่เป็นการโอ้อวด
 ของเด็ก
 ต้องการความเอาใจใส่จากผู้ใหญ่อย่างทันที
 ชอบซักถาม

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก

ชอบเล่นเป็นกลุ่ม 2 -3 คน เริ่มมีเพื่อนสนิท
 ชอบเล่นกับเด็กในเพศเดียวกัน
 ชอบเล่นบทบาทสมมติ
 ชอบเล่นเกมแข่งขันและร่วมทีมกับเพื่อน ๆ ในการแข่งขัน
 เล่นกับเด็กที่โตกว่าได้ ถ้าเด็กโตยอมรับกฎเกณฑ์ของเขา

อายุ 6 ปี

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่

เริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย
 เชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่
 ต้องการความอดทนของพ่อแม่และครู
 ต้องการกำลังใจในการทำงานจากผู้ใหญ่
 เด็กรู้จักทำตามคำสั่ง กฎเกณฑ์จากผู้ใหญ่ได้

ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเด็ก

เล่นกับเพื่อนรุ่นเดียวกันได้ดี ไม่แบ่งเพศ
มักจะทะเลาะกับเพื่อน แต่ยังต้องการเพื่อนเล่น
ทางของเล่นของใจ

การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมทางสังคม

การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการที่ใช้มากในการศึกษาเด็ก ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน เพราะให้ประโยชน์คุ้มค่า และทำได้ไม่ยากนัก แต่จะต้องทำอย่างมีหลักเกณฑ์ ถูกวิธี และเป็นระบบแบบแผน การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกตามปกติเป็นประจำ ช่วยให้พ่อแม่ ผู้ใหญ่ ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น

อารี รังสินันท์ ให้ความเห็นว่า "การสังเกต" เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ซ่อนการทราบ โดยเฝ้ามองจากปรากฏการณ์นั้นจริง หรือจากสภาพการณ์นั้นจริง ๆ โดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว และควรจะได้บันทึกพฤติกรรมไว้ตามที่เห็นและได้ยิน โดยไม่ได้ความคิดเห็นส่วนตัวลงไป ¹

ดร. ชวาล แพร์ตกุล ได้กล่าวถึงการสังเกตไว้ว่า การสังเกตเป็นการดูหึ่งต่อหน้าและแอบดู เครื่องมือวัดแบบนี้ไม่ของลงทุนหรือตระเตรียมอะไรให้มากมาย ใช้ได้กับเด็กทุกเพศ ทุกวัย ทุกชาติ ทุกภาษา ดูเห็นทั้งตัวเด็กและดูคิดออกันนานเท่าไรก็ได้ ²

¹ อารี รังสินันท์, การสังเกตและการเฝ้างานพฤติกรรมเด็ก (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 21.

² ชวาล แพร์ตกุล, เทคนิคการวัดผล (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 103.

การบันทึกพฤติกรรม

อาร์ รังสินันท์ กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมที่ดีและมีประสิทธิภาพประการหนึ่ง คือ การจดบันทึกพฤติกรรมการสังเกตทุกครั้ง ไว้อย่างเป็นระเบียบ และถูกต้องตามที่ได้สังเกตเห็นมา การบันทึกพฤติกรรมการสังเกตต้องทำทันทีที่สิ้นสุดการสังเกต คือนั่นครูหรือผู้สังเกตก็นำบันทึกการสังเกตพฤติกรรมแต่ละครั้งมาประมวลกัน เพื่อศึกษาให้เข้าใจชัดเจนถึงพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก และจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ และเชื่อถือได้มาช่วยเหลือแนะนำเด็กได้ต่อไป ¹

และโคโรซี ได้กล่าวถึง การบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องสังเกตเด็กอย่างใกล้ชิด เพียงพอที่จะได้ยินเด็กพูด แต่จะต้องไม่เข้าไปขัดจังหวะในการเล่นของเด็ก หรือถ้าเด็กมาพูดคุยหรือถามก็ไม่ต้องบอกให้เด็กรู้ เพราะเด็กจะเกิดการรู้สึกตัว ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นจริง ออกมา การบันทึกอาจทำย่อ ๆ แล้วยาวทำให้ละเอียดในภายหลัง และนำพฤติกรรมที่บันทึกได้ในช่วงเวลาต่าง ๆ มาจัดเข้าเป็นหมวดหมู่ แบบแผนเดียวกัน จะทำให้เราพฤติกรรมจริงของเด็กได้ ²

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน

พาเพน (Parten) ได้ทำการศึกษาดังอิทธิพลของเพื่อนที่มีต่อพัฒนาการทาง

¹ อาร์ รังสินันท์, การสังเกตและการเฝ้างานพฤติกรรมเด็ก (กรุงเทพฯ: เพนนานคร : โรงพิมพ์จุฬาริไทย, 2524), หน้า 42.

² Dorothy H. Cohen & Virginia Stern, Observing & Recording, The Behavior of Young Children (New York : Teachers Colledge 1978), pp.18 - 19.

บุคลิกภาพโดยทำการตรวจสอบธรรมชาติของสังคม และการปะทะสัมพันธ์ของเด็กในสถานเลี้ยงเด็ก 42 คน อายุระหว่าง 2 ถึง 5 ปี ทำการสังเกต 20 ครั้ง ครั้งละ 1 นาที เป็นเวลา 11 เดือน พร้อมกับทำการจดบันทึกรายละเอียดที่ได้จากการสังเกต ผลจากการสังเกตและวิจัยได้แยกแยะการมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กเป็น 6 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมนิ่งเฉย (Unoccupied Behavior) เด็กจะไม่เข้าไปเล่นกับคนอื่น แต่จะเล่นอยู่คนเดียว ๆ ที่เกิดรอบตัว
2. เล่นตามลำพังคนเดียว (Solitary Play) เด็กจะเล่นคนเดียว ไม่พูดคุยกับเด็กอื่น
3. ลูกคนอื่นเล่น แต่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมเล่นด้วย (On-Looker Behavior)
4. ทางคนทางเล่น (Parallel Play) เด็กจะเล่นของตัวเองร่วมกับคนอื่น แต่ไม่เล่นด้วยกัน นั่งเล่นใกล้ ๆ กัน
5. การเล่นร่วมกับผู้อื่น และแบ่งของเล่นกัน (Associated Play)
6. ารวเล่นกันอย่างมีระบบระเบียบ (Cooperative or Organized Play) เด็กจะเข้าร่วมเล่นกันเพื่อน โดยมีจุดประสงค์ร่วมกัน เช่น สร้างของเล่น มีการแบ่งงานกันทำ¹

ในปี 1976 เฮเลน หลุยส์วูด (Helen Louise Wood) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นที่ยอมรับของสังคมกับการมีอำนาจในสังคม ของนักเรียนอนุบาล ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนอนุบาลเอกชน จำนวน 25 คน เป็นชาย 15 คน และหญิง 10 คน ที่ใช้ภาษาพูดอย่างเดียวกัน และเป็นคนชั้นกลางเหมือนกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วน คือ การมีอำนาจในสังคมได้จากการ

1

G.R. Medinnur and R.C. Johnson, Child and Adolescent Psychology Behavior and Development - (New York : John Wiley & Sons, Inc., 1969), pp. 400- 405.

สังเกตพฤติกรรมเด็กแต่ละคนในช่วงที่เด็กเลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง รวมเวลาที่สังเกตคนละ 120 นาที พฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับของสังคม วัดจากการสัมภาษณ์ โดยใช้รูปภาพเพื่อทำสังคมมิติ ดูว่าเด็กเป็นที่ชื่นชอบหรือไม่ ในกลุ่มเพื่อน ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการมีอำนาจในสังคมที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการเป็นที่ยอมรับในสังคมคือ การเป็นผู้นำและผู้ตามในกลุ่มเพื่อน การสวมบทบาทเล่นเลียนแบบ การแสดงออกทั้งในเชิงรักเพื่อนและเป็นศัตรูกับเพื่อน การแสดงความทากพุ่มใจต่อเพื่อน และการแสดงออกทั้งรักและเป็นศัตรูกับผู้ใหญ่ ส่วนพฤติกรรมที่ไม่มีความสัมพันธ์กันคือ การประจบผู้ใหญ่ เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับการใช้ผู้ใหญ่ เพื่อเป็นทางให้เกิดอำนาจ และการแข่งขันกับกลุ่มเพื่อน¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1

Helen Louise Wood, "The Relationship between Sociometric Status and Competence in Kindergarten Children," Dissertation Abstracts International, 37 (February 1977) : 4337 - A.